

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

THE EUROPEAN VECTOR OF THE INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE

УДК 338.43 330.341.2

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-23>**Петренко М.М.**

к.е.н., доцент,
докторант кафедри менеджменту
Львівський регіональний інститут
державного управління
Національної академії
державного управління
при Президенті України

Petrenko Mykola

Lviv Regional Institute
for Public Administration
of the National Academy
for Public Administration
under the President of Ukraine

У проведеному дослідженні систематизовано наявну нормативно-правову базу функціонування й розвитку аграрного сектору щодо європейської інтеграції, запропоновано напрями вдосконалення інституційного забезпечення європейського вектору розвитку аграрного сектору. Одними з пріоритетних в аграрному секторі визнано механізми стимулювання підприємницької активності, диверсифікації зайнятості сільського населення, впливу громадського самоуправління на соціально-економічну складову тощо. Запропоновано розроблення Програми входження вітчизняних аграрних виробників до європейських ринків в секторі сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки з порівняно високою часткою доданої вартості. Розглянуто процеси узгодження вітчизняних та європейських підходів до підвищення якості сільськогосподарської продукції, продуктів харчування й алкогольних напоїв, стимулювання розвитку органічного фермерства.

Ключові слова: аграрний сектор, інституційне забезпечення, міжнародна торгівля, європейська інтеграція, органічне виробництво, сталий розвиток, експорт, імпорт.

В проведенном исследовании систематизирована существующая нормативно-право-

вая база функционирования и развития аграрного сектора касательно европейской интеграции, предложены направления совершенствования институционального обеспечения европейского вектора развития аграрного сектора. Одними из приоритетных в аграрном секторе признаны механизмы стимулирования предпринимательской активности, диверсификации занятости сельского населения, влияния общественного самоуправления на социально-экономическую составляющую и пр. Предложена разработка Программы вхождения отечественных аграрных производителей в европейские рынки в секторе сельскохозяйственной продукции и продуктов ее переработки со сравнительно высокой долей добавленной стоимости. Рассмотрены процессы согласования отечественных и европейских подходов к повышению качества сельскохозяйственной продукции, продуктов питания и алкогольных напитков, стимулирования развития органического фермерства.

Ключевые слова: аграрный сектор, институциональное обеспечение, международная торговля, европейская интеграция, органическое производство, устойчивое развитие, экспорт, импорт.

The article confirmed that the formation of sustainable agricultural production with protection of the environment is the main of the development of the institutional environment in the agricultural sector in the way of European collaboration. The scientific research systematized the existing regulatory and legal framework for the functioning and development of the agricultural sector in the European integration. The directions for improving the institutional support of the European vector for the development of the agricultural sector are suggested. The author improved that the priorities in the agricultural sector are mechanisms for stimulating entrepreneurial activity, diversifying the employment of rural population, the impact of public self-government on the socio-economic component. There is proposed to prepare the program entering for Ukrainian agricultural producers into European agrarian markets and markets of processing agricultural products with a high share of value added. There are considered the processes of harmonization of domestic and European approaches to improving the quality of agricultural products, food and alcoholic beverages, stimulating the development of organic farming. The researcher approved that the formation level of the institutional environment in the agricultural sector by the governmental structures is insufficient for the potential available in Ukraine. The article confirmed the most effective positions in the efficient institutional environment for enhanced access to EU agricultural markets. For instance, there is the institution of "authorized exporter" and international certification, in particular, the certificate in the form "EUR.1". It confirms that the national products meet the requirements of the rules for determining the preferential origin when applying preferential import duty rates. The author proposed to develop a river logistics system for the export of foodstuffs and the backward import of raw materials for their production, to focus on the establishment of a complete national data management system for traceability of manufactured foods.

Key words: agricultural sector, institutional support, international trade, European integration, organic production, sustainable development, export, import.

Постановка проблеми. Глобальні інтеграційні процеси відіграють все більшу роль у побудові стратегій розвитку економіки як України, так й інших країн світу, що займають ключові позиції на світовому ринку. Це стосується також стратегії розвитку аграрного сектору як вагомого компонента формування валового внутрішнього продукту країни. Останніми роками частка вітчизняної аграрної продукції на світових ринках продовольства має тенденцію до зростання. Зазначені процеси супроводжуються формуванням інституційного середовища через призму набуття Україною членства у світових та європейських структурах, розширення співробітництва з Європейським Союзом та його державами-членами, вступу у Світову організацію

торгівлі. Це відбувалося в рамках укладення глобальних та регіональних угод. Зокрема, Угода про асоціацію між Україною та ЄС була укладена за умов прийняття Україною зобов'язань проведення економічних, торговельних та інших реформ і вимагала формування відповідної структури інституцій. Слід відзначити, що ключові позиції угоди, що стосуються аграрного сектору, є певною надбудовою до правил і норм, передбачених Угодою по сільському господарству СОТ. Також важливо, що Угода про асоціацію з ЄС є безпрецедентним комплексним документом щодо охоплення правових та економічних питань, зокрема аграрних, порівняно з тими, які були укладені з країнами Центральної та Східної Європи. Це, відповідно,

поставило перед Україною виклики щодо результативності обумовлених завдань, а також щодо механізму формування інституційного середовища, яке забезпечить поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС [1]. Цей документ визначає засади не тільки поступової інтеграції України в ЄС, але й стратегії розвитку України; супроводжуючі документи закладають основу формування відповідного інституційного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичний та практичний аспект особливостей інституціонального забезпечення розвитку аграрного сектору, результативність його впливу на загальнодержавному та місцевому рівнях досить широко висвітлюються в наукових дослідженнях. Зокрема, цьому питанню приділили увагу такі науковці, як О. Бородіна [2], О. Власюк [3], Г. Калетник [4], Ю. Лопатинський [5; 6], Ю. Лупенко [7], М. Малік [8], М. Мамчур [8], Д. Міщенко [9], А. Муталімов [10], В. Кифяк [5; 6], Т. Осташко [11], М. Пугачов [12], Н. Стоянець [13], О. Шпикуляк [14]. Проте на сучасному етапі потребують більш глибоких досліджень процеси формування сприятливого інституційного забезпечення для розширеного доступу України до аграрних ринків ЄС.

Постановка завдання. Метою дослідження є розгляд і систематизація наявної нормативно-правової бази функціонування й розвитку аграрного сектору, яка забезпечує євроінтеграційні процеси; пропозиція напрямів щодо вдосконалення інституційного забезпечення європейського вектору розвитку аграрного сектору, що створить можливості в повному обсязі виконати поставлені перед Україною завдання під час підписання Угоди про асоціацію з ЄС, а також розширити доступ до аграрних ринків ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дослідження свідчать про те, що в Україні побудована централізована інституційна модель координації процесу європейської інтеграції. На урядовому рівні діяльність координується Віцепрем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. Зокрема, Урядовий офіс узгоджує діяльність органів виконавчої влади та здійснює їх контроль щодо виконання Угоди та процесу адаптації законодавства України до права ЄС. Встановлено, що на сучасному етапі відбувається безперервний процес удосконалення інституційного середовища розвитку аграрного сектору в напрямі Євроінтеграції. Зокрема, створюються двосторонні органи для контролю, моніторингу та оцінювання застосування й виконання Угоди, такі як Рада асоціації та Комітет асоціації, на рівні очільників профільних міністерств та членів ради ЄС залежно від питань, що розглядаються. Слід відзначити, що сфера повноважень Комітету стосується питань, які пов'язані з торгівлею. Так,

згідно з Постановою Кабінету Міністрів «Питання підготовки та проведення засідань окремих двосторонніх органів асоціації між Україною та ЄС», до складу Комітету асоціації входять заступники міністрів з питань європейської інтеграції, заступник Міністра економічного розвитку і торгівлі, заступники керівників інших центральних органів виконавчої влади, до повноважень яких належать питання розвитку європейського співробітництва. Щодо секторальної співпраці передбачається утворення підкомітетів, до складу яких входять експерти з відповідних питань. Прогресом у цьому секторі вважаємо роботу щодо створення Платформи громадянського суспільства, функцією якої має бути системне залучення громадянського суспільства до врегулювання відносин між Україною та ЄС [15–17].

Європейське співробітництво в контексті розвитку інституційного середовища в аграрній галузі в цій сфері спрямовано на формування сталого сільськогосподарського виробництва з урахуванням захисту навколишнього середовища. Задля цього відбувається узгодження вітчизняних та європейських підходів до вдосконалення якості сільськогосподарської продукції, продуктів харчування й алкогольних напоїв, стандартів торгівлі насінням та продуктами його переробки, фруктами та овочами, живими тваринами, забезпечується розвиток органічного фермерства, вирішуються проблеми генетично модифікованих зернових. Для реалізації цих завдань передбачено підвищення адміністративного потенціалу на державному та місцевому рівнях, запровадження органічних методів виробництва та біотехнологій, підвищення ефективності й прозорості ринків, створення умов для інноваційного розвитку через проведення наукових досліджень, механізму підтримки сільськогосподарської політики та аграрних регіонів. Ці напрями закладені в ухваленому Урядом деталізованому Плані заходів виконання Угоди про асоціацію [18].

В країнах ЄС правила, які стосуються виробництва та обігу органічної продукції та сировини, регламентуються Постановою Ради (ЄС) «Стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів» від 28 червня 2007 року № 834/2007 та Постановою Комісії (ЄС) «Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів» від 5 вересня 2008 року № 889/2008. В Україні здійснюється робота з приведення у відповідність згідно з цими правилами, зокрема прийнято Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [19–21]. Розроблено порядок дотримання спеціальних контрольних вимог до рослин

та рослинних продуктів, вироблених або зібраних на фермах, а також для домашньої худоби, її ідентифікації на постійній основі. Прийнято Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження», Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження» [21–23]. Прийнято механізм ведення реєстру домашньої худоби Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Порядку ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби та Порядку оформлення і видачі паспорта великої рогатої худоби». Оприлюднено проєкт Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення реєстрів», де пропонується механізм ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво органічної продукції, її обігу та маркування, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу [24–25]. Планом заходів також передбачено прийняття відповідного нормативно-правового забезпечення щодо функцій груп, об'єднань виробників у збереженні рівня якості продуктів, встановлення вимог до них, поширення інформації щодо їх економічної діяльності, що підвищить ефективність механізму співробітництва між Україною та ЄС у сфері прийняття стандартів якості продукції відповідно до вимог ЄС.

Одним із важливих напрямів забезпечення стійкості аграрного сектору є розвиток сільських територій задля сприяння економічному добробуту сільських громад. В цьому напрямі необхідно формувати розширену інформаційну мережу задля передачі знань у питаннях новітніх технологій господарювання. Згідно з Планом заходів передбачено організацію загальних та спеціальних тренінгів, формування системи моніторингу та звітності діяльності сільських територіальних громад. Крім того, забезпечення консультативною діяльністю є можливим через створення консультативних служб для сільських громад. В цьому разі пропонується створення Національного координаційного центру консультативних служб. Вважаємо доречним використання системи дорадництва для проведення тренінгів серед сільського населення з питань розвитку сільського зеленого туризму із залученням експертів ЄС.

Задля вдосконалення механізмів стимулювання розвитку агропромислового комплексу на прикладі найкращого досвіду держав – членів ЄС, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної аграрної галузі, ефективності функціонування аграрних ринків, прозорості діяльності їх суб'єктів, а також забезпечення умов форму-

вання сприятливого інвестиційного клімату проводиться діяльність з розроблення відповідного нормативно-правового забезпечення, зокрема підготовлено законопроект «Про основні засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку», який спрямований забезпечити системність та узгодженість процесу вжиття заходів із реалізації державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку всіма органами державної влади та місцевого самоврядування задля сталого розвитку агропромислового комплексу та доступу суб'єктів усіх форм господарювання до ринків збуту сільськогосподарської продукції [26].

Найважливіші заходи та результати виконання Угоди про асоціацію відображаються у відповідних звітах, які готуються Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України за підтримки Офісу Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. Оцінюючи результати інтеграції України у європейське співтовариство упродовж останніх років, наголошуємо на недостатній інституційній спроможності урядових структур у питаннях, що стосуються переважно дотичних до аграрного сектору галузей [27].

Задля сприяння вітчизняним виробникам в експорті на ринках країн – членів ЄС потенційно конкурентоспроможних вітчизняних товарів діють преференції в рамках зони вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВЗВТ). Для реалізації цього механізму застосовано інститут міжнародної сертифікації, зокрема введено в дію сертифікат за формою “EUR.1”, який засвідчує, що вітчизняна продукція відповідає вимогам правил визначення преференційного походження під час застосування преференційних ставок ввізного мита. Наказом Міністерства фінансів України від 20 листопада 2017 року № 950 задекларовано механізм оформлення та дії такого сертифікату [29]. Сертифікат форми “EUR.1” на товари українського походження діє під час експорту до країн ЄС та Європейської асоціації вільної торгівлі (Швейцарія, Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн), Чорногорії.

Створення сприятливого інституційного середовища для розширеного доступу до аграрних ринків ЄС відбувається також завдяки впровадженню інституту уповноваженого експортера. Механізм його функціонування затверджено Наказом Міністерства фінансів «Про затвердження Порядку надання та анулювання митницею статусу уповноваженого (схваленого) експортера» № 1013 [28]. Передбачено, що уповноважені експортери, які є юридичними особами, здійснюють постійні відправлення продукції та оформлюють відповідні документи, зокрема декларацію інвойс або декларацію про походження. Передбачено інституційні перетворення щодо адаптації вітчизняних

сільськогосподарських товаровиробників в умовах зони вільної торгівлі з країнами ЄС щодо імпорту аграрної продукції. Зокрема, щодо захисту особливо чутливих товарів (цукор, свинина, м'ясо птиця тощо), то для них запроваджено тарифні квоти для імпорту, дія яких триває від 1 до 7 років. Цей механізм покликаний сприяти сільськогосподарським товаровиробникам у досягненні конкурентного ведення виробництва для доступу до ринків ЄС. Також для поступового переходу до нових європейських умов діє механізм вжиття спеціальних захисних заходів для товарів, які обкладаються експортним митом, що дає змогу Україні протягом 15 років вживати спеціальних обмежувальних заходів у формі додаткового збору до вивізного (експортного) мита з поступовим зниженням розміру додаткового збору до «0». Передбачено поступове анулювання ставок вивізного (експортного) мита для живої худоби та шкіряної сировини, насіння деяких видів олійних культур протягом 10 років відповідно до графіку, передбаченого Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Дослідження свідчать про створення відповідного інституційного середовища до норм ЄС щодо внутрішніх тендерних закупівель у державному секторі. Проведена інституційна реформа спрямована на запровадження механізму централізованої закупівлі з оптимальним збереженням переваг децентралізованої моделі та імплементації положень директив ЄС (Директиви 2014/24/ЄС, 2014/25/ЄС, 89/665/ЄЕС, 92/13/ЄЕС, 2007/66/ЄС) у національне законодавство у сфері публічних закупівель. Механізм здійснення таких закупівель передбачено Законом України «Про публічні закупівлі» [30].

Висновки з проведеного дослідження. Протягом останнього періоду для інтеграції України в європейський аграрний ринок та максимальної реалізації потенціалу Угоди про зону вільної торгівлі з ЄС проведена значна робота щодо формування відповідного інституційного забезпечення. Згідно з напрацьованим законодавчим забезпеченням передбачено створення умов для реалізації механізмів стимулювання підприємницької активності в аграрному секторі, диверсифікації зайнятості сільського населення, впливу громадського самоуправління на соціально-економічні складові життєдіяльності громад та сільських територій тощо.

Вважаємо, що в подальшому щодо доопрацювання інституціонального базису для досягнення стратегічних цілей розвитку вітчизняного аграрного сектору стосовно європейського співробітництва необхідно розробити деталізовану Програму входження вітчизняних аграрних виробників до європейських ринків в секторі сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки з порівняно високою часткою доданої вартості.

Щодо сприяння експорту вітчизняної продукції до ЄС, особливо тарифікованого, слід забезпе-

чити налагодження зв'язків вітчизняними експортерами аграрної продукції з потенційними імпортерами в країнах ЄС та формування бази даних таких імпортерів. Також важливим є налагодження більш ефективної системи річкової логістики для експорту продовольчих товарів та у зворотному напрямі, тобто завезення сировини для їх виробництва. Щодо контролю якості харчових продуктів в подальшому вважаємо, що слід зосередити увагу на формуванні повноцінної національної системи управління даними щодо простежуваності вироблених харчових продуктів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Угода про асоціацію. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu> (дата звернення: 17.09.2019).
2. Бородіна О., Киристюк С. Інституційні засади змін державної підтримки аграрного сектору України відповідно до вимог СОТ. *Економіка і прогнозування*. 2008. № 3. С. 87–105.
3. Власюк О., Мокій А., Іляш О., Волошин В. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2017. 381 с.
4. Калетнік Г., Шпикуляк О., Пчелянська Г. Інститути інфраструктури та ціноутворення у розвитку аграрного ринку: регіональний аспект. Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер»», 2012. 324 с.
5. Лопатинський Ю., Кифяк В. Розвиток аграрного сектору національної економіки на інституційних засадах. Чернівці : ЧНУ, 2014. 248 с.
6. Лопатинський Ю., Кифяк В. Методичний інструментарій реінжинірингу інституційної структури аграрного сектору національної економіки. *Економіка АПК*. 2018. № 9. С. 62–68.
7. Лупенко Ю. Сучасний стан та перспективи міжнародної інтеграції аграрного сектору України: завдання агроекономічної науки. *Економіка АПК*. 2015. № 6. С. 6–10.
8. Малік М., Шпикуляк О., Мамчур В. Інституційна формалізація розвитку сімейних фермерських господарств в Україні. *Економіка АПК*. 2018. № 10. С. 72–86.
9. Міщенко Д. Особливості інституційного розвитку аграрного сектору економіки. *Економіка і держава*. 2011. № 11. С. 134–137.
10. Муталимов А. Інституціональна среда WTO как фактор экономической безопасности страны. *Економічний вісник Донбасу*. 2012. № 3 (29). С. 109–113.
11. Осташко Т. Структурно-інституційний аналіз аграрного ринку. Київ : Інститут економіки та прогнозування, 2006. 56 с.
12. Пугачов М. Аграрний сектор економіки України в умовах інституційних змін. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 12–18.
13. Стоянець Н. Інституційні пастки та їх вплив на сталий розвиток аграрного сектору економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 17/2. С. 92–96.

14. Шпикуляк О. Інституції у розвитку та регулюванні аграрного ринку. Київ : ННЦ ІАЕ, 2010. 396 с.

15. Кузьо М., Черніков Д., Павлюк С., Хорольський Р. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація. Київ : ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2015. 47 с.

16. Питання підготовки та проведення та проведення засідань окремих двосторонніх органів асоціації між Україною та ЄС : Постанова Кабінету Міністрів від 10 грудня 2014 року № 700. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/247813744> (дата звернення: 06.12.2019).

17. Інституційна структура двосторонніх органів асоціації України – ЄС. Європейська та євроатлантична інтеграція. Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України. Transition book. 2019. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-presentation-2019/8.2019/transition-book-final-stisnuto.pdf> (дата звернення: 09.12.2019).

18. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF> (дата звернення: 06.12.2019).

19. Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів : Постанова Комісії (ЄС) від 5 вересня 2008 року № 889/2008. URL: http://organicstandard.com.ua/files/standards/ua/ec/EC_Reg_889_2008_Implementing_Rules_UA.pdf (дата звернення: 08.10.2019).

20. Стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів : Постанова Ради (ЄС) від 28 червня 2007 року № 834/2007. URL: http://organicstandard.com.ua/files/standards/ua/ec/EU%20Reg_834_2007%20Organic%20Production_UA.pdf (дата звернення: 09.12.2019).

21. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 10 серпня 2018 року № 2496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#n596> (дата звернення: 09.12.2019).

22. Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2016 року № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2016-%D0%BF> (дата звернення: 09.12.2019).

23. Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 року № 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/241-2016-%D0%BF> (дата звернення: 09.12.2019).

24. Про затвердження Порядку ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби та Порядку оформлення і видачі паспорта великої рогатої худоби : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 4 грудня 2017 року № 642. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0166-18> (дата звернення: 19.11.2019).

25. Повідомлення про оприлюднення проєкту Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення реєстрів» / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=21bd99e9-c51f-4733-8df5-8e1c32507601&title=PovidomlenniaProOpriludnenniaProektuPostanoviKabinetuMinistrivUkrainiZakonproZatverdzhenniaPorjadkuVedenniaRestriv> (дата звернення: 20.12.2019).

26. Про основні засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку : проєкт Закону від 4 жовтня 2018 року № 9162 / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64742 (дата звернення: 07.12.2019).

27. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 році // Офіс Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. "Association4you". URL: <https://eu-ua.org/zvity-pro-vykonannia-uhody-pro-asotsiatsiiu> (дата звернення: 27.09.2019).

28. Про затвердження Порядку надання та анулювання митницею статусу уповноваженого (схваленого) експортера : Наказ Міністерства фінансів України від 7 жовтня 2014 року № 1013. URL: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/73488.html> (дата звернення: 09.12.2019).

29. Порядок заповнення та видачі митницею сертифіката з перевезення (походження) товару "EUR.1" : Наказ Міністерства фінансів України від 20 листопада 2017 року № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1563-17#n10> (дата звернення: 20.11.2019).

30. Про публічні закупівлі : Закон України від 19 вересня 2019 року № 114. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/114-IX> (дата звернення: 14.12.2019).

REFERENCES:

1. Uhoda pro asotsiatsiiu. Uriadovyi portal [Association Agreement. Government portal]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu> (accessed: 17 September 2019).

2. Borodina O., Kyryziuk S. (2008). Instytutsiini zasady zmin derzhavnoi pidtrymky ahrarnoho sektora Ukrainy vidpovidno do vymoh SOT [Institutional basis for changes in state support for the agricultural sector of Ukraine in accordance with WTO requirements]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 3, pp. 87–105.

3. Vlasniuk O., Moki A., Iliash O., Voloshyn V. (2017). *Bezpeka ta konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [Security and competitiveness of the Ukrainian economy in the context of globalization]. Kyiv : National Institute for Strategic Studies.

4. Kaletnik H., Shpykuliak O., Pchelianska H. (2012). *Instytuty infrastruktury ta tsinoutvorennia u rozvytku ahrarnoho rynku: rehionalnyi aspekt* [Institutes for Infrastructure and Pricing in Agricultural Market Development: A Regional Aspect]. Vinnytsia : LLC "Firma "Planer" [in Ukrainian].

5. Lopatynskiy Yu., Kyfiak V. (2014). *Rozvytok ahrarnoho sektora natsionalnoi ekonomiky na instytutsiinykh*

zasadakh [Development of the agricultural sector of the national economy on an institutional basis]. Chernivtsi : ChNU [in Ukrainian].

6. Lopatynskiy Yu., Kyfiak V. (2018). Metodichniy instrumentarii reingynirynhu instytutsiinoi struktury ahrarnoho sektoru natsionalnoi ekonomiky [Methodical tools for re-engineering the institutional structure of the agricultural sector of the national economy]. *Ekonomika APK*, 9, pp. 62–68 [in Ukrainian].

7. Lupenko Yu. (2015) Suchasnyi stan ta perspektyvy mizhnarodnoi intehtatsii ahrarnoho sektoru Ukrainy: zavdannia ahroekonomichnoi nauky [Current status and prospects of international integration of the agrarian sector of Ukraine: tasks of agroeconomic science]. *Ekonomika APK*, 6, pp. 6–10 [in Ukrainian].

8. Malik M., Shpykuliak O., Mamchur V. (2018). Instytutsiina formalizatsiia rozvytku simeinykh fermer-skykh gospodarstv v Ukraini [Institutional formalization of development of family farms in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 10, pp. 72–86 [in Ukrainian].

9. Міщенко Д. (2011). Osoblyvosti instytutsiinoho rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky [Features of institutional development of the agricultural sector of the economy]. *Ekonomika i derzhava*, 11, pp. 134–137 [in Ukrainian].

10. Mutalimov A. (2012). Institutsonalnaya sreda VTO kak faktor ekonomicheskoy bezopasnosti strany [Institutional environment of the WTO as a factor of economic security of the country]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, 3 (29), pp. 109–113 [in Russian].

11. Ostashko T. (2006). *Strukturno-instytutsiinyi analiz ahrarnoho rynku [Structural and Institutional Analysis of Agricultural Market]*. Kyiv : Institute of Economics and Forecasting [in Ukrainian].

12. Puhachov M. (2017). Ahrarnyi sektor ekonomiky Ukrainy v umovakh instytutsiinykh zmin [The agrarian sector of the Ukrainian economy in the context of institutional changes]. *Ekonomika APK*, 5, pp. 12–18 [in Ukrainian].

13. Stoianets N. (2018). Instytutsiini pastky ta yikh vplyv na stalyy rozvytok ahrarnoho sektora ekonomiky Ukrainy [Institutional traps and their impact on the sustainable development of the agrarian sector of the Ukrainian economy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu*, 17/2, pp. 92–96 [in Ukrainian].

14. Shpykuliak O. (2010). *Instytutsii u rozvytku ta rehuliuванні ahrarnoho rynku [Institutions in development and regulation of the agrarian market]*. Kyiv : NNTs “IAE” [in Ukrainian].

15. Kuzo M., Chernikov D., Pavliuk S., Khorolskyi R. (2015). *Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS: zmist ta implementatsiia [EU-Ukraine Association Agreement: content and implementation]*. Kyiv : HO “Laboratoriia zakonodavchykh initsiatyv” [in Ukrainian].

16. Pytannia pidhotovky ta provedennia ta provedennia zasidan okremykh dvostoronnikh orhaniv asotsiatsii mizh Ukrainoiu ta YeS : Postanova Kabinetu Ministriv vid 10.12.2014 № 700 [Issues of preparation and holding and holding of meetings of separate bilateral bodies of the Association between Ukraine and the EU: Resolution of the Cabinet of Ministers from 10.12.2014, No. 700]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/247813744> [in Ukrainian] (accessed: 06 December 2019).

17. Instytutsiina struktura dvostoronnikh orhaniv asotsiatsii Ukrainy – YeS. Yevropeiska ta yevroatlantychna intehtatsiia [Institutional Structure of the Bilateral Bodies of the EU-Ukraine Association. European and Euro-Atlantic integration]. Uriadovi ofis koordynatsii yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehtatsii Sekretariatu Kabinetu Ministriv Ukrainy. Transition book. 2019. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-presentation-2019/8.2019/transition-book-final-stisnuto.pdf> [in Ukrainian] (accessed: 09 December 2019).

18. Pro vykonannia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.10.2017 № 1106 [On the implementation of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand: Cabinet of Ministers of Ukraine Decree from 25.10.2017, 1106]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF> [in Ukrainian] (accessed: 06 December 2019).

19. Detalni pravyla shchodo orhanichnoho vyrobnytstva, markuvannia i kontroliu dlia vprovadzhenia Postanovy Rady (YeS) № 834/2007 stosovno orhanichnoho vyrobnytstva i markuvannia orhanichnykh produktiv: Postanova Komisii (leS) vid 5.09.2008 № 889/2008 [Detailed rules for organic production, labeling and control for the implementation of Council Regulation (EC) No 834/2007 on organic production and labeling of organic products: Commission Decision (EU) from 5.09.2008, No 889/2008]. Retrieved from: http://organicstandard.com.ua/files/standards/ua/ec/EC_Reg_889_2008_Implementing_Rules_UA.pdf [in Ukrainian] (accessed: 08 October 2019).

20. Stosovno orhanichnoho vyrobnytstva i markuvannia orhanichnykh produktiv: Postanova Rady (leS) vid 28.06.2007 № 834/2007 [Concerning organic production and labeling of organic products: Council Decision (EU) from 28.06.2007 No 834/2007]. Retrieved from: http://organicstandard.com.ua/files/standards/ua/ec/EU%20Reg_834_2007%20Organic%20Production_UA.pdf [in Ukrainian] (accessed: 09 December 2019).

21. Pro osnovni pryntsyipy ta vymohy do orhanichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvannia orhanichnoi produktsii: Zakon Ukrainy vid 10.08.2018 № 2496 [On the basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products: Law of Ukraine from 10.08.2018 № 2496]. *Zakon-Rada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#n596> [in Ukrainian] (accessed: 09 December 2019).

22. Pro zatverdzhennia Detalnykh pravyl vyrobnytstva orhanichnoi produktsii (syrovyny) roslynnoho pokhodzhennia: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 31.08.2016. № 587 [On approval of the Detailed rules for the production of organic products (raw materials) of vegetable origin: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 31.08.2016. No. 587]. *Zakon-Rada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2016-%D0%BF> [in Ukrainian] (accessed: 09 December 2019).

23. Pro zatverdzhennia Detalnykh pravyl vyrobnytstva orhanichnoi produktsii (syrovyny) tvarynnoho pokhodzhennia: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.03.2016 № 241 [On approval of the Detailed rules for the production of organic products (raw materials) of animal origin: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 30.03.2016. No. 241]. *Zakon-Rada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/241-2016-%D0%BF> [in Ukrainian] (accessed: 09 December 2019).

24. Pro zatverdzhennia Poriadku identyfikatsii ta reistratsii velykoi rohatoi khudoby ta Poriadku oformlennia i vydachi pasporta velykoi rohatoi khudoby: Nakaz Ministerstva aharnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy vid 04.12.2017 № 642 [On approval of the Procedure for identification and registration of cattle and the Procedure for issuing and issuing a passport of cattle: Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine from 04.12.2017 № 642]. *ZakonRada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0166-18> [in Ukrainian] (accessed: 19 November 2019).

25. Povidomlennia pro opryliudnennia proektu postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Poriadku vedennia reiestriv" [Notification of the promulgation of the draft resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Register Maintenance Procedure"]. *Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine*. Retrieved from: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=21bd99e9-c51f-4733-8df5-8e1c32507601&title=PovidomlenniaProOpriliudnenniaProektuPostanoviKabinetuMinistrivUkrainiZakonuproZatverdzhenniaPoriadkuVedenniaRestriv> [in Ukrainian] (accessed: 20 December 2019).

26. Pro osnovni zasady derzhavnoi aharnoi polityky ta derzhavnoi polityky silskoho rozvytku : Proekt zakonu vid 04.10.2018 № 9162. [On the Fundamental Principles

of State Agricultural Policy and State Rural Development Policy from 04.10.2018, No. 9162]. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64742 [in Ukrainian] (accessed: 07 December 2019).

27. Zvit pro vykonannia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom u 2018 rotsi [Report on the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union in 2018]. *Vice Prime Minister's Office for European and Euro-Atlantic Integration of Ukraine*. Association4you. Retrieved from: <https://eu-ua.org/zvity-pro-vykonannia-uhody-pro-asotsiatsiiu> [in Ukrainian] (accessed: 27 September 2019).

28. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia ta anuluvannia mytnytseiu statusu upovnovazhenoho (skhvalenoho) eksportera : Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 07.10.2014 № 1013 [On approval of the Procedure for granting and cancellation by the customs of the status of authorized (approved) exporter : Order of the Ministry of Finance of Ukraine from 07.10.2014, № 1013]. Retrieved from: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/73488.html> [in Ukrainian] (accessed: 09 December 2019).

29. Poriadok zapovnennia ta vydachi mytnytseiu sertyfikata z perevezennia (pokhodzhennia) tovaru EUR.1: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 20.11.2017 № 950 [Procedure for filling in and issuing by customs the certificate of carriage (origin) of goods EUR.1: Order of the Ministry of Finance of Ukraine from 20.11.2017 № 950]. *ZakonRada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1563-17#n10> [in Ukrainian] (accessed: 20 November 2019).

30. Pro publichni zakupivli: Zakon Ukrainy vid 19.09.2019 № 114 [On Public Procurement: Law of Ukraine from 19.09.2019 № 114]. *ZakonRada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/114-IX> [in Ukrainian] (accessed: 14 December 2019).